

Vincze Jánosnak,
a Magyar Nemzetiségű Román Dolgozók
Országos Tanácsa alelnökének

Bukarest

Tisztelt Vincze János!

Miután évtizedeken át minden lehetséges módon jeleztem, vagy jelezni próbáltam azokat a veszélyeket amelyek Európa legnagyobb létszámú nemzeti-
ségét, a kétmillió romániai magyarságot etnikai létében fenyegetik, és
miután amiatt a nyilvános megszólalás lehetősége bezárult előttem, szín-
padi munkáim legnagyobb részét betiltották, más műveim kiadását pedig
egy évtizede nem engedélyezik, kénytelen vagyok visszatérni a tájékozta-
tó levél műfajához. Ön jól tudja, hogy a hetvenes éektől kezdve számos
ilyen szövegem fekszik a központi szervek irattárában, és mindahány meg-
válaszolatlan. A műfaj hasznosságának dolgában tehát nincsenek már illú-
zióim. Az alábbiak megírásával reményem csupán annyi, hogy a falrahányt
borsó is megőrizheti csírákéességét a jövő számára.

(...)

Mondandómat a bőség zavara terheli. Nem az a gondom, hogy az anya-
nyelv úgynevezett akadálytalan használatának cáfolatára mit említsek
föl, hanem, hogy helyszűke miatt mit kellene most mellőznöm. Személyes
drámákat? Tragédiába fúló eseteket az anyanyelvi megszólalás miatt? A
többségi nacionalizmusnak naponta szaporodó és némely esetben már van-
dál megnyilatkozásait falun és városban, vendéglőkben és a vonatokon?
Avagy az iskolákban, ahol a román nyelv tanulásának intenzívebbé tétele
végett magyar gyermekeknek megtiltatik, hogy szünetben egymás között ma-
gyarul beszéljenek? Avagy azt mellőzzem most, hogy anyanyelvi megszóla-
lás miatt a hadseregben kiskatonákat számos esetben nyomorékká vertek?
Hagyjam máskorra annak elbeszélését, hogy ugyancsak a hadsereg kereté-
ben miként égtek el máglyán magyar nyelvű könyveket, köztük szerény
személyemnek egy olyan munkáját is, amely a bukaresti Kriterion Kiadó-
nál román nyelven is megjelent? Ne rajzoljam meg Önnek azt a pártakti-
vistát, aki egy színházi jegyiroda kétnyelvű feliratát -- Deschis --
Nyitva -- őrzöngve szaggatta le és taposta össze, mint szörnyű uszítást
az állam rendje ellen?

A nemzeti fanatizmus jegyében szított xenofóbia szaporodó jeleire most lehetetlenség kitérnem. Tragikomikus regényrevalót mesélhetnék Önnek azokról a tisztségviselőkről, akik nemzeti küldetést vélnek betölteni az-
zal, hogy a magyar trikolorra emlékeztető színeket: a pirosat, fehérét és
zöldet kifogásolják, tiltják be véletlenszerűleg együttes előfordulásuk-
ban, mint például: textil ruhaneműn, városi virággyásokban, színházi
díszletekben, tömbháztervek színes makettjeiben. S ha Ön most arra szólít
fől engem, hogy komoly mondandómba ne keverjek komolytalanságot, elküldöm
Önnek azt a regényt, amelynek szerzője többek közt így vélekedik: azért
nincs kedve Marosvásárhelyt vendéglőben ebédelni, mert elviselhetetlen a
magyar pincérek sovén magatartása. Ennek legfőbb megnyilatkozása pedig:
hogy birkasültjéhez piros paradicsomot, fehér retket és zöld paprikát mel-
lékelnek.

(...)

EGY ISKOLAI HÁLÓZAT FÖLSZÁMOLÁSÁRÓL

Mit állít folytatólag az elnöki jelentés? Hogy a nemzetiségek sajátos
kultúrájának fejlesztése ugyancsak "kézzelfogható valóság". Valóban így
volt ez, míg a Magyar Népi Szövetség fölszámolásával egyidejűleg a kultúr-
politika teoretikusai meg nem fújták és fúvatták karrierista magyarjaink-
kal is a nemzetiségi elszigetelődés veszedelmének kürtjeit. Izoláció! --
mondták a tanügyminisztériumba, és fölszámolták az eladdig demokratikus
vívmánynak tartott, önálló, magyar iskolai hálózatunkat. Izolacionizmus!
-- vették revízió alá a kolozsvári Bolyai Magyar Tannyelvű Állami Tudo-
mányegyetem létrehozatalának elvi indoklását, majd egyesítették a román
Babes Egyetemmel. Lett belőle Babes-Bolyai, majd ezután se nem Babes, se
nem Bolyai, csak Cluj-Napoca Egyeteme, amelynek keretében gyakorlatilag
teljességgel megszűnt a magyarnyelvű oktatás. Hogy megannyi diszcipliná-
ból alig néhány humán tantárgy még anyanyelvünkön sorvadozik, a lényegen
semmit sem módosít. Az elszigetelődés elleni küzdelem jegyében került sor
ezután valamennyi fontos tanügyi intézményünk egyesítésére, majd teljes,
vagy részleges megszüntetésére. Sokszor fölsoroltuk már Önnek, Önöknek a
Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának búróülésein is. Ilyen sorsra ju-
tott többek közt: a nagyenyedi Bethlen Kollégium tanítóképzője, a kolozs-
vári Mezőgazdasági Főiskola, a kolozsvári Magyar Művészeti Intézet /zenei
és képzőművészeti tagozattal/, a marosvásárhelyi Pedagógiai Főiskola;

4-500 éves fennállás után így szűntek meg létezni a kultúrhistóriánk büszkeségeiként számontartott kollégiumaink, amilyen volt: a kolozsvári Református Kollégium, a marosvásárhelyi Református Kollégium, a gyulafehérvári Majláth Kollégium, a sepsiszentgyörgyi Mikó Kollégium, a zilahi Wesselényi Kollégium és ezekhez hasonló fellegvárai a kisebbségi kultúrának Váradon, Szatmáron, Aradon és Temesvárott, Csíkszeredában stb. Hogy ezek nem szűntek meg, csak átalakultak a kornak követelményei szerint? Valóban csak átalakultak és módosulnak folyamatosan. Évenként csökkentett magyar tanítási nyelvű osztályokkal működnek, míg a román osztályok számát ott is növelik -- főleg Székelyföldön --, ahol azt csupán 4-5 román nemzetiségű tanuló érdeke kívánja. A hírhedt numerus clausus szellemében megszabott nemzetiségi keretből így szorulnak ki és kényszerülnek román osztályokba magyar tanulók hatalmas tömegei, amelyeknek létszáma húsz évvel ezelőtt kb. 40.000 volt. Hogy ma mennyien vannak? Államtitok. Olyannyira, hogy idén már több megyei székhelyen betiltották az osztálynévsorokat tartalmazó ballagási kártyák kinyomtatását is. Ezek ugyanis az anyanyelvi oktatás rohamos térvészteségeiről árulkodnak. De osztálynévsorok híján is erről beszélnek olyan jelenségek, mint például a sok éven át "nemzetiségi vívmány"-ként számontartott marosvásárhelyi orvosi egyetem magyar nyelven előadott diszciplináinak fokozatos megszüntetése és ezzel egyidejűleg a magyar nemzetiségű főiskolások arányszámának a kezdethez viszonyított ideai 70 %-os csökkenése; az anyanyelvi felvételi vizsgák betiltása az ország összes többi főiskoláin, minek következtében a pánikba esett szülők tízezrei irányítják gyermekeiket alsóbb fokon is román iskolákba, hogy a felvételi vizsgákon jobb eséllyel indulhassanak.

(...)

Befejezésül hadd ismételjem meg határozott véleményemet: a mind nagyobb méreteket öltő nemzetiségimigrálás ránk nézve katasztrofális folyamatát semmi sem képes megállítani, csak egy olyan megújított nemzetiségpolitikai gyakorlat, amelynek elvialapja: a nemzetiségek kollektív jogainak elismerése, a kulturális önrendelkezés, annak tudomásulvétele, hogy miként a nemzet, ugyanúgy a nemzetiség is letagadhatatlanul társadalmi-történelmi kategória, jól meghatározott etnikum, amely elemi emberi jogok alapján akarja megőrizni sajátos, kollektív egyéniségét. Ez a vágy és akarat most a tömeges menekülés folyamatába fullad és nincs aki a távozók után szólna: gondoljátok meg emberek! Sírva fogjátok majd énekelni, hogy: vissza, vissza, visszatérni nem lehet! Ám bárki szólhatna is: a szavak

nem segítenek. Csak olyan intézkedések segíthetnek, amelyek az okozat végső okait szüntetik meg radikálisan és idejében. Még mielőtt a helybenmaradottak töredékcsapata el nem mondhatja maga is: fuimus Troes! Legutolsó menedékébe húzódott reményem sugallja, hogy ha meg is fogyatkoztunk, azért nem jutunk Ilion népének sorsára. Az Időnek biztató jeleit észleljük.

Kelt Marosvásárhelyt 1988. szeptemberében

Tisztelettel

Sütő András

Sütő András levelének teljes szövege a Hitel c. folyóirat karácsonyi számában fog megjelenni.